

BİR İNSAN YÜREĞİ

William Boyd

© 2022 William Boyd

İngilizceden Çeviren: Yeşim Seber

Yayına Hazırlayan: Mahir Koçak

Dizgi ve Kapak: Naz Yıldız

Editör: Hande Çetin

Sertifika No: 43569

Baskı ve Cilt: İşkur Matbaa

Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 1370 Cadde No: 5 İvedik OSB. / Ankara (0312) 394 52 62

ISBN: 978-605-73813-9-2

Sertifika No: 52314

Birinci Basım: Mayıs 2023

Bütün yayının hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yedi Kültür Sanat ve Yayıncılık Faaliyetleri A.Ş.

Birlik Mah. 448.Cad. 455.Sok. No:18 Çankaya/Ankara

Tel: (312) 496 27 10 Faks: (312) 496 27 19

www.yediyayinlari.com info@yediyayinlari.com

William Boyd (1873-1947): İskoç yazar ve senarist William Boyd, 7 Mart 1952 yılında Gana'da dünyaya geldi. Afrika'da geçen çocukluk ve gençlik yıllarından kitaplarında sıkça faydalandı. Daha çok öyküleriyle tanınmakla birlikte romanlarıyla da eleştirmenlerin dikkatini çekti, ayrıca kurmaca dışı metinler kaleme aldı. İlk romanı *A Good Man in Africa* yayımlandıktan sonra "Umut Vaat Eden Genç Britanyalı Yazarlar" listesine girdi. Yine Afrika'da edindiği tecrübelerle dayanan, kıtanın Birinci Dünya Savaşı yıllarını konu edinen *An Ice-Cream War* romanıyla Booker Ödülü finalistlerinden oldu. 1998'de yayımlanan ve hayali bir karakter hakkındaki Nat Tate biyografisi ise kariyeri boyunca en beğenilen çalışmalarından biridir. Farklı kitaplarda aynı karakterleri bir araya getirmeyi seven yazar, *Nat Tate* ve *Solo: The James Bond* eserlerinde *Any Human Heart* (Bir İnsan Yüreği) esintilerini kullandı. Chaplin (1992) ve Man to Man (2005) filmlerinin senaristliğini üstlendi. *A Good Man in Africa* ve *Any Human Heart* romanlarının başarılı televizyon uyarlamaları yapıldı.

Yeşim Seber: 1970'te İstanbul'da doğdu. Kadıköy Kız Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi İngilizce İşletme Fakültesi'ni bitirdi. Gazetecilikle başladığı kariyerini 1995'ten beri çevirmen olarak sürdürüyor. Roman, biyografi ve inceleme-araştırma türündeki eserlerin çevirisini yaptı. Kitaplarını Türkçeye kazandırdığı yazarlar arasında Mary Shelley, Ruth Rendell, John Cheever, Christopher Isherwood, Alberto Manguel, Jeanette Winterson, Marilynne Robinson, Colm Tóibín, Alice Walker ve J.G. Ballard vardır.

William Boyd

BİR İNSAN YÜREĞİ

Çeviren: Yeşim Seber

Susan'a

Asla bir insan yüregi hakkında son sözü bildiğinizi söylemeyin.

-Henry James

İçindekiler

Bu Günlüklerin Girizgâhı...	13
Okul Günlüğü...	20
Oxford Günlüğü...	78
Birinci Londra Günlüğü...	126
İkinci Dünya Savaşı Günlüğü...	243
Savaş Sonrası Günlüğü...	316
New York Günlüğü...	341
Afrika Günlüğü...	423
İkinci Londra Günlüğü...	444
Fransız Günlüğü...	505
Sonsöz...	543
Dizin...	547

LOGAN MOUNTSTUART'IN MAHREM GÜNLÜKLERİ

BU GÜNLÜKLERİN GİRİZGÂHI

“Yo, Logan,” yazmışım. “Yo, Logan Mountstuart, vivo en La Villa Flores, Avendida de Brasil, Montevideo, Uruguay, America del Sur, El Mundo, El Sistema Solar, El Universo.”* Yazdığım ilk sözcükler bunlardı –yahut daha doğru ifadesiyle, yazı faaliyetimin en erken döneme ait kayıtları ve yazın hayatımın başlangıcı budur– 1912 yılına ait çivit mavisi (hâlâ elimde bulunan ve diğer sayfaları bomboş kalmış) bir cep ajandasının başlangıcındaki boş sayfaya karalanmış sözcükler. Altı yaşındaydım. Şimdi† ilk sözcüklerimin anadilim olmayan bir dilde yazıldıklarını düşününce merak etmekten kendimi alamıyorum. İspanyolca’yı akıcı konuşma yeteneğimi kaybetmiş olmak birçok açıdan son derece mutlu geçmiş çocukluğuma dair en büyük pişmanlığımdır. Bugün konuştuğum iş görür, hatalarla bezenmiş, dil bilgisel bakımdan yontulmamış İspanyolca, hayatımın ilk dokuz yılında ağızımdan dökülmüş olan içgüdüsel hızlı konuşma dilinin yanında olsa olsa kuzenlerin en fukarası gibi kalır. Bu erken dönemdeki dilsel kabiliyetlerin nasıl da aşırı kırılgan olduğu, beynin nasıl hiç düşünmeden ve kolayca onların gitmesine izin verdiği izaha muhtaç bir konudur. Ben gerçek anlamıyla iki dilli bir çocuktum; şöyle ki, konuştuğum İspanyolca’yı bir Uruguaylı’nın İspanyolcasından ayırt etmek olanaksızdı.

Uruguay, yani anavatanım, tıpkı bir zamanlar bilincinde ol-

* (İsp.) “Ben, Logan, Mountstuart, La Villa Flores, Avendida de Brasil, Montevideo, Uruguay, Güney Amerika, Dünya, Güneş Sistemi, Evren adresinde yaşıyorum.” (ç.n.)

† 1. Bu girizgâh muhtemelen 1987’de kaleme alınmıştır (bkz: syf. 464).

maksızın konuştuğum konuşma dili İspanyolcası kadar gelip geçici bir yer edinmiştir zihnimde. Uzak kıyısına brokoli çiçekçikleri kadar sıkışık duran ağaçların kümelendiği geniş kahverengi bir ırmağın görüntüsü hatırımda kalmış. Bu ırmağın üzerinde kış kısmında tek bir kişinin oturduğu dar bir tekne vardır. Tekne akıntı yönünde giderken küçük bir takma motor ırmağın bulanık yüzeyinde gitgide küçülen krem rengi bir iz bırakır; ilerleyişinin yarattığı hafif dalgalar suyun kenarındaki sazların sağa sola sallanmasına ve öne eğilmesine ve tekne geçerken bir kez daha dikelmesine yol açar. Ben teknedeki kişi miyim, yoksa ırmak kıyısındaki gözlemci miyim? Bu, çocukken balık tuttuğum Río Negro açık arazisinin manzarası mıdır? Yoksa tekil ruhun zamanın içindeki, bir teknenin akan su üzerinde bıraktığı iz kadar fâni bir geçiş olan yolculuğuna dair bir tasavvur mudur? Ne yazık ki bunun ilk güvenilir ve tarihi belirlenebilir hatıram olduğunu iddia edemeyeceğim. O ödül, özel öğretmenim Roderick Poole'nin, ikimizin 1914 haziranındaki bir gün bir yaz pikniği yapmak üzere gittiğimiz Punta del Este'deki kıyıya vuran Atlantik dalgalarının içinden çıktığı sırada gizliden gizliye merak eden gözlerim tarafından gözlemlenmiş olan kısa ve küt, sünnetli penisine aittir. Sekiz yaşındaydım ve Roderick Poole beni İngilizce hazırlık okulum olan St. Alfred's'e hazırlamak üzere İngiltere'den Montevideo'ya gelmişti. Sen sen ol, mümkün olan her fırsatta çıplak yüz Logan, bana o gün verdiği öğüttür ve o gün bugündür öğüdüne sadık kalmaya çalışmışımdır. Her neyse, Roderick sünnetliydi, bense sünnetsizdim —sanırım, olaya böylesine yakın ilgi göstermemin sebebi bu olabilir, fakat bütün diğerlerinin arasından o muayyen günün aklıma yerleşmiş olmasına açıklık getirmez. Tamı tamına o âna kadar hayatımın ilk yıllarını kapsayan bütün bir uzak geçmiş, zaman ve mekân belirlemeleri taşımayan muğlak ve girdaplar hâlindeki imgelerden ibarettir. Bunun ardından gelecek olan hayata dair daha anlamlı, daha şairane bir şey, daha tematik olarak ilintili bir şey sunabilmiş olmayı dilerdim, fakat bunu yapamıyorum ve burada her yerde olduğumdan daha dürüst davranmak zorundayım.

Her ne kadar aralıklı olsa da on beş yaşından itibaren tutmaya başladığım ve bütün bir ömrü kapsayan günlüğün ilk sayfaları kayıptır. Bu, büyük bir kayıp sayılmaz ve benimkinin de hemen

hemen tüm mahrem günlüklerin başında yer alan beyanlar gibi hakikate tümüyle ve sarsılmaz şekilde bağlı kalınacağını belirten o bildik kararlılıkla başlamış olabileceği hiç kuşku götürmez. Kayıtsız şartsız bir açık yüreklilik yemini edebilir ve bu açık yürekliliğin teşvik etmiş olabileceği her türlü ifşaat yüzünden utanç duymak konusundaki reddiyemi öne sürebilirdim. Acaba niçin bizler, yani günlük tutan insanlar, kendimizi bu yolda devam etmeye zorlarız? Korktuğumuz şey, içimizdeki daimi yoldan çıkma tehlikesi yahut kurcalama ve üstünü örtme dürtüsü müdür? Hayatlarımızın kendimize dahi, özel kayıtlarımızın mutlak mahremiyetindeyken dahi itiraf etme cüretini gösteremeyeceğimiz yönleri –yaptığımız, hissettiğimiz ve düşündüğümüz şeyler– var mıdır? Neyse, eminim ki hakikati ve bütün hakikati falan filan anlatmaya yemin etmişimdir ve kanımca, bu sayfalar o uğurdaki çabalarımı haklı çıkaracaktır. Kimi zaman iyi davranışlarda bulunmuşumdur, kimi zaman ise iyiden daha azına karşılık gelen davranışlarda bulunmuşumdur fakat kendimi daha iyi bir bağlamda sunma yolundaki tüm girişimlere karşı durmuşumdur. Muhakeme hatalarını gizli tutmak için tasarlanmış hiçbir kesip çıkarma durumu (“Japonlar kışkırtılmamış olsalardı katiyen ABD’ye saldıracak cesareti bulamazlardı”); alınteriyle kazanılmamış bir bilgeliği kendine mal etmeyi amaçlayan hiçbir ekleme (“Şu Herr Hitler’in tipine gıcık oluyorum”); ve cin fikirli ileri görüşlülüğe işaret etsin diye aralara sıkıştırılmış sinsice ifadeler (“Keşke atomun içindeki güçten güvenle istifade etmenin bir yolu olsaydı”) mevcut değildir –zira bir günlük tutmanın amacı bu değildir. Kendimizi, yani tek bir insanoğlunu oluşturan benlikler derlemesini zapt etmek için günlük tutarız. Zamandaki ilerlememizi İnsanın Yükselişi’ni resimler hâlinde gösteren o kullanışlı görsellerden biri olarak düşünün: Hani o tüylü maymun ve onun yerleri süpüren eklemeleriyle başlayarak yavaş yavaş belini doğrultan ve tüyleri dökülmüş insansılara giden, en nihayetinde taş baltasının ya da mızrağının sapını gururla tutmuş olan Kafkasyalı nüdiste ulaşan görseller. Arada meydana gelen sıralamaların hepsi de bu güçlü kuvvetli ideale kavuşma yolundaki kaçınılmaz biçimler olarak addedilir. Fakat insanlar olarak hayatlarımız öyle değildir ve hakiki bir günlük bizlere daha isyankâr ve dağınık bir gerçeklik sunar. Gelişimin muhtelif evreleri oradadır fakat bunlar birbiri-

ne girmiş, içlerine denge unsurları katılmış ve gelişigüzel olarak yinelenmiş durumdadırlar. Benlikler bu sayfalarda üstünlüğü ele geçirmek için itişip kakışılar: Tek kaşlı Neandertal, balta kullanan *Homo sapiens*'i kenara itiverir; sinir zafiyetinden mustarip entelektüel, boyalara bulanmış Aborjin'e çelme takıp düşürür. Nereden bakarsanız bakın karşınızdaki bir tutarsızlıktır; mantıklı, fark edilebilir ilerleme hiçbir zaman gerçekleşmez. Gerçek *journal intime** bu hakikati kavramıştır ve herhangi bir düzen yahut hiyerarşi varmış gibi davranma zahmetine girmez, hükümlere varmaya ya da analizler yapmaya kalkışmaz: Ben bu farklı insanların hepsiyim –bu farklı insanların hepsi benim.

Her hayat, hem sıradan hem de sıradışıdır; o hayatın dışarıdan ilginç yahut tekdüze görünmesine yol açan bu iki kategorinin ayrı ayrı oranlarıdır. 27 Şubat 1906'da Montevideo, Uruguay'da –etli butlu Arjantin ile sıcağın kavrulan Brezilya'nın arasına sıkışmış o küçük ülkeye ait koy üzerindeki her tarafı denizlerle çevrili kentte– dünyaya geldim. Buranın zaman zaman “Güney Amerika'nın İsviçre'si” şeklinde tabir edildiği olmuştur ve söz konusu benzetmenin denize uzaklık bağlamındaki çağrışımları yerindedir, zira ülkenin uzun sahil çizgisine rağmen —cumhuriyet üç tarafından sularla çevrilidir: Atlantik, River Plate'in denize kavuştuğu uçsuz bucaksız alan ve geniş Río Uruguay —Uruguaylıların kendileri bunları hiçe sayarcasına denizci olmayan insanlardır, ki bu da denizkurdu Britanyalı ve kara insanı Uruguaylı şeklinde ikiye bölünmüş olan yüreğimi her daim ısıtmış olan bir gerçektir. Genetik mirasına sadık kalan tabiatım kararlılıkla ikiye bölünmüştür: Denizi severim ama onu bir kumsaldan seyrettiğim hâliyle severim, ayaklarımın daima kıyıya basıyor olması şarttır.

Babamın adı Francis Mountstuart (doğumu 1871) idi. Annemin adıyla Mercedes de Solís idi. Kendisi, on altıncı yüzyılın başında Uruguay topraklarına ayak basmış olan ilk Avrupalı Juan Díaz Solís'in soyundan geldiğini iddia ederdi. Solís ve emrindeki kâşif grubundakilerin çoğu süratle Charrua Kızılderilileri tarafından katledilmiş olduğundan bu yaptığı onun açısından talihsiz bir hamle olmuştur. Mühim değil: Annemin akla sığmaz övünme ge-

* (Fr.) Kişisel Günlük. (ç.n.)

rekçesi doğrulanabilir nitelikte değildi.

Annem ve babam, iyi derecede İngilizce konuşan annemin, babamın sekreteri olması vesilesiyle tanışmışlar. Babam Foley & Cardogin's Taze Et Şirketi'nin Uruguay'daki işleme tesisinin müdürüydü. Foley's Finest Sığır Eti Konservesi en meşhur markalarından (Foley's Finest: Biz hepimiz, Britanyalılar olarak hayatımızın bir evresinde Foley's sığır eti konservesini yemiştir), fakat işlerinin ana hacmini sahil hattında ve Montevideo'nun birkaç kilometre batısındaki devasa bir kombine mezbaha ve muazzam büyüklükteki dondurma ünitesi tesisi olan *frigorífico*'larından Avrupa'ya ihraç edilen donmuş sığır karkasları oluştururdu. Foley's yirminci yüzyıl başında Uruguay'da bulunan en büyük *frigorífico* değildi (o şeref Fray Bentos'taki Lemco's'a aitti), fakat burası Francis Mountstuart'ın çalışkanlığı ve azmi sayesinde epey kâr getiren bir yerd. 1904 yılında Montevideo'nun güzel katedralinde annemle (kendisi babamdan on yaş küçüktür) evlendiğinde otuz dört yaşındaydı. Bundan iki yıl sonra onların tek çocuğu olarak (ikisi de torunlarını görece kadar yaşamamış olan) her iki büyükbabamın isimlerinden gelen Logan Gonzago adını almış olan ben dünyaya gelmişim.

Uruguay parçalarının yüzeye çıkması umuduyla kafamın içindeki hatıra çorbasını karıştırıyorum. Taştan dalgakıranı ve kule misali yükselen bacasıyla geniş mi geniş beyaz bir fabrika olan *frigorífico* gözlerimin önüne geliyor. Kesilmeyi, etlerinin doğranmasını, temizlenmeyi ve dondurulmayı bekleyen bin tane sığırın böğürme sesi kulağıma geliyor. Oysa ben *frigorífico*'dan ve oradaki seri üretilen ölümün* iç ürpertici atmosferinden hiç hazretmezdim, içime korku salardı burası; Montevideo'nun yeni şehir kesimindeki şık ve lüks Avenida de Brasil'deki kocaman bir villa olan evimizi ve sık ve bol yapraklı bitki örtüsüne sahip arazisini oraya tercih ederdim. Bahçemizdeki bir limon ağacını ve taşlık bir terasa düşen limon rengindeki yuvarlak ışık parçalarını hatırlıyorum. Ve bir tuğla duvara yerleştirilmiş, suyun bir melek çocuk heykelinin ağzından fışkırdığı kurşundan bir çeşme vardı. Melek

* 2. Foley *frigorífico*'da yılda 80000 sığır ve haddi hesabı olmayacak kadar çok sayıda koyun kesilirdi.

çocuk, şimdi hatırlıyorum da, Banda Oriental kesiminde yer alan ve üzerinde sığır sürülerinin gezindiği mor çiçekli yaylalardan oluşan 30000 dönümlük arazi Foley *estancia**'nın müdürü Jacob Pauser'ın kızına tıpatıp benzerdi. Bu kızın adı neydi? Ona Esmeralda diyeceğim. Küçük Esmeralda Pauser, sen ilk aşkımlı olabilirsin.

Evde İngilizce konuşurduk, altı yaşımdan itibaren ise Playa Trienta y Tres'te tekdilli rahibelerin idaresindeki bir kilise okuluna gittim. Roderick Poole (Oxford'dan Klasik Edebiyat, Tarih ve Felsefe dallarında geçer derece almış bir yeni mezun olarak) 1913'te derme çatma eğitimimi bütünüyle ele alıp, beni Warwick, Warwickshire, İngiltere'deki St. Alfred's School'a hazırlamak için yanıma geldiğinde İngilizceyi okuyabilir, fakat zar zor yazabilir durumdaydım. İngiltere'nin ne menem bir şey olduğuna dair kafamda hiçbir kanaat mevcut değildi; bütün dünyam Montevideo ile Uruguay'dan ibaretti. Lincoln, Shropshire, Hampshire, Romney Marsh ve Southdown —babamın frigorífico'sunda düzenli olarak kesilen koyun cinsleri ülkemin benim için ifade ettiği şeye karşılık gelirdi. Bir hatıra daha. Roderick ile yaptığımız derslerin sonrasında ikimiz Pocitos'ta (oradayken Roderick mayosunu giymiş hâlde yüzmek zorundaydı) denize girmeye giderdik ve sayfiye yerine ulaşmak için 15 ya da 22 numaralı tramvaya binerdik. En büyük zevkimiz sorbe sipariş etmek ve Grand Hotel bahçelerinde —çiçeklerle dolu bahçelerdi bunlar: Şebboy, leylak, portakal, Ceza-yir menekşesi ve mimoza— bunları kendimize servis ettirmektir ve ardından, yumuşacık alacakaranlıkta tıngır mıngır yola koyularak döndüğümüz evde annemi mutfakta aşçıya bağırır, babamıysa terasta günlük purosunu tütürür hâlde bulurduk.

Mountstuart aile evi babamın doğduğu, büyüdüğü ve Foley & Cardogin's Taze Et Şirketi genel merkezinin kurulacağı Birmingham'daydı. 1914'te Foley's Avustralya, Yeni Zelanda ve Rodezya'daki et işleme fabrikalarına odaklanma kararını aldı ve Uruguay'daki işletme bir Arjantin firması olan Compañia Sansinena de Carnes Congeladas'a satıldı. Babam terfi ederek genel müdür oldu ve Birmingham'da konuşlanmak üzere memlekete çağrıldı. SS *Zenobia* gemisiyle 2000 adet donmuş Pollen Angus karkasının eşli-

* (İsp.) Çiftlik, sığır çiftliği. (ç.n.)

ğinde Liverpool'a gitmek üzere yola çıktık. Karaya basmamızdan bir hafta sonra Birinci Dünya Savaşı patlak verdi.

Arkama dönüp küçük, zirvesinde bir kale olan koni biçimindeki tepesinin altında uzanan güzelim şehrim baktığımda veya Río Plata'nın sarı sularını arkamızda bıraktığımızda gözyaşı dökmüş müydüm? Muhtemelen hayır: Bir kamarayı Roderick Poole ile ortak kullanıyorduk ve kendisi bana remi oynamayı öğretiyordu.

Birmingham şehri yeni yuvamdı. Colón'daki okaliptüs korularını, geniş otlaklardaki çimen denizlerini ve Río Plata'nın ucu bucağı olmayan sarı sularını Edgbaston'daki göz alıcı, Viktorya Dönemi'nden kalma kırmızı tuğlalı bir villaya değişivermişim. Annem Avrupa'da bulunmanın sevincini yaşıyor ve yeni genel müdürün karısı rolünün tadını çıkarıyordu. Beni St. Alfred'e yatılı gönderdiler (orada kısa bir müddet "Dago" takma adıyla anılmışım —kara tenli, kara gözlü bir oğlandım) ve on üç yaşıma geldiğimde ortaöğrenimimi tamamlamak üzere birinci sınıf olmasa da seçkin bir yatılı erkek okulu sayılan Abbeyhurst College'a (genellikle Abbey olarak bilinir) geçiş yaptım. Günlüklerimin ilki ve hayatımın öyküsü işte burada, on yedi yaşımda olduğum 1923 yılında başlar.